

XVII KONGRES ZARZĄDZANIA OŚWIATĄ

1/2-4 PAŹDZIERNIKA 2023
ZAKOPANE HOTEL KASPROWY

Poniższa prezentacja jest częścią materiałów szkoleniowych dla Uczestników XVII Kongresu Zarządzania Oświatą, który odbył się w dniach 1/2 - 4 października 2023 r. w Hotelu Kasprowym w Zakopanem.

www.oskko.edu.pl

PRAWA I OBOWIĄZKI UCZNIÓW – PONADczasowe STANDARDY CZY EWOLUCJA ICH ROZUMIENIA?

ADW. MARIUSZ GODLEWSKI

Tytuł wystąpienia:

- ▶ Prawa podstawowe (i uprawnienia)– standardy
- ▶ Zmiany szkolnej rzeczywistości
- ▶ Zmiany w świadomości
- ▶ Nowe nurty w pedagogice, psychologii, neurobiologii
- ▶ Zmiana praw czy zmiana rozumienia praw?
- ▶ „Nowa” wykładnia - prawo musi podążać za zmianami, świadomością społeczną, oczekiwaniami
- ▶ Konieczność obserwacji postanowień statutów – dokonywanie zmian statutowych regulacji
- ▶ Zmiana sposobu myślenia – prawa dzieci nie mogą być utożsamiane z zagrożeniem dla autonomii i autorytetu szkoły, nauczycieli, wychowawców
- ▶ Konieczność stanowienia praw, z których można wywieść roszczenia
- ▶ Demokratyzacja szkoły

ALE / A

charakter stosunku prawnego łączącego szkołę z jej użytkownikami / uczniami (podporządkowanie)

Agenda: (zagadnienia)

- ▶ Prawa i wolności ucznia - dziecka, człowieka // gradacja źródeł prawa
- ▶ Obowiązki uczniów – proporcja regulacji
- ▶ Statut szkoły publicznej – źródło prawa wewnętrznie obowiązującego
- ▶ Analiza regulacji prawa oświatowego w zakresie praw podstawowych
- ▶ Prawa podstawowe uczniów w regulacjach wewnętrznie obowiązujących
- ▶ Audyt postanowień statutów szkół w zakresie praw podstawowych
- ▶ Postanowienia statutów – ich konstytucyjność i zgodność z aktualnymi standardami ochrony praw i wolności
- ▶ Kilka uwag o władztwie administracyjnym – sytuacja prawna ucznia w relacji ze szkołą (stosunek administracyjnoprawny i jego konsekwencje)

Cele:

- ▶ Aktualizacja wiedzy z zakresu aktualnych standardów ochrony praw człowieka – właściwe rozumienie i interpretowanie uprawnień
- ▶ Wykładnia prawa (praw) i jej rodzaje ... literalna, systemowa, celowościowa, prokonstytucyjna, twórcza, rozszerzająca?
- ▶ Diagnoza stanu respektowania praw ucznia – system skostniały, czy dostrzegalna ewolucja?
- ▶ Uwagi *de lege ferenda* (dla ustawodawcy – co zmieniać, co poprawiać, co udoskonalić)
- ▶ Próba stworzenia wytycznych w zakresie poszerzenia wiedzy uczniów, nauczycieli i władz oświatowych o standardach dot. praw uczniów i ich ograniczeniach
- ▶ Stosowalność statutu – jako narzędzia
- ▶ Utrwalenie konwencyjnego standardu, że **dyscyplina szkolna** musi być stosowana w sposób zgodny z ludzką godnością i prawami podstawowymi
- ▶ Weryfikacja (rewizja) postanowień statutów pod kątem zmian zachodzących w kontekście:
 - wykładni praw człowieka, ich właściwego rozumienia i interpretowania
 - demokratyzowania się życia szkolnego

Cel główny:

Statut szkoły prawdopodobnie nigdy nie będzie dokumentem zamkniętym i skończonym. Wiąże się to z:

- ciągłymi zmianami społecznymi,
- niepodążaniem prawa za zmianami społecznymi,
- zmianami ludzkiej świadomości,
- rozwojem nowoczesnej pedagogiki, psychologii i neurobiologii.

Statuty nie audytowane od kilkunastu, kilkudziesięciu lat są / mogą być zdezaktualizowane.

Konieczna jest zatem stała obserwacja i bieżące dokonywanie zmian statutowych, zgodnie z prawem (jego „nową” wykładnią), oczekiwaniami i rosnącą świadomością społeczną.

Prawa ucznia (system praw ucznia)

- uwagi wprowadzające:

Prawa ucznia
prawa dziecka
prawa człowieka

Prawa ucznia to prawa
człowieka w kontekście
specyfiki relacji uczeń -
szkoła

Prawa nie są zdefiniowane
wprost i kompleksowo

Prawa podstawowe,
zasadnicze wynikają z
Konstytucji, prawa
międzynarodowego i
prawa UE - jak je
rozumiemy i interpretujemy
(wykładnia)

Kolejne wynikają z ustaw
(np. oświatowych, np. z art.
85 ustawy o systemie
oświaty - przepis będący
źródłem nieporozumień i
błędów)

Ograniczenia praw
– tryb z art. 31 ust. 3
Konstytucji

Dopuszczalność
modyfikacji praw ucznia na
poziomie rozporządzeń i
źródeł prawa wewnętrznie
obowiązującego (?)

Gradacja źródeł prawa i ich wzajemna zależność

PPO:

- ▶ Konstytucja // prawo Unii Europejskiej (np. Karta Praw Podstawowych)
- ▶ Umowy międzynarodowe ratyfikowane za uprzednią zgodą ustawy
- ▶ Ustawy
- ▶ Ratyfikowane umowy międzynarodowe
- ▶ Rozporządzenia
- ▶ Akty prawa miejscowego

PWO:

- ▶ Prawo wewnętrznie obowiązujące – np. **statut szkoły**, zarządzenia dyrektora, regulaminy, polecenie nauczyciela, umowy zawierane między organami szkoły

Kontekst / tło rozważań o niezaprzeczalnych prawach podstawowych uczniów

STOSUNEK ADMINISTRACYJNO - PRAWNY

WŁADZTWO ADMINISTRACYJNE

DYSCYPLINA SZKOLNA

Prawa uczniów a władztwo administracyjne dyrektora szkoły

- ▶ Prawny obowiązek podporządkowania się ucznia wydanym i obowiązującym na jej terenie regulacjom
- ▶ Sytuacja prawna ucznia nawiązana z mocy prawa
- ▶ Regulacja ustawowa dookreślona w statucie (regulaminach)
- ▶ Podległość ucznia jako użytkownika zakładu administracyjnego – cecha władztwa administracyjnego
- ▶ Nadrzędność organów zakładu wobec destynariuszy
- ▶ Dyrektor szkoły jako organ administracji szkolnej (postanowienie NSA z 17.11.2008 r., sygn. I OSK 1180/08, z dnia 25.04.2012 r., sygn. I OSK 248/12) wyposażony w kompetencje władcze wobec użytkowników

- ▶ Dyrektor szkoły jako organ władzy publicznej realizuje zadania publiczne, związane z prawem każdego obywatela do nauki odpowiedniej do wieku i osiągniętego rozwoju, a nadto dysponuje majątkiem publicznym, **jest uprawniony do działania w formie władczej w stosunku do uczniów szkoły, tj. do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych z użytkownikami**, np. poprzez wydawanie decyzji administracyjnych np. w przedmiocie skreślenia ucznia z listy uczniów.
- ▶ Statut szkoły w sposób władczy wypowiada wolę uprawnionego organu szkoły

Źródła prawa regulujące prawa i obowiązki uczniów (przykłady):

- ▶ Konstytucja – art. 70
- ▶ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
- ▶ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych
- ▶ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
- ▶ Konwencja o prawach dziecka
- ▶ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty
- ▶ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe
- ▶ Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka
- ▶ Rozporządzenie MEN z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych
- ▶ Rozporządzenie MEN i Sportu z dnia 7 marca 2005 w sprawie ramowych statutów placówek publicznych
- ▶ Rozporządzenie MEN z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach
- ▶ Rozporządzenie MEN i Sportu w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach
- ▶ Rozporządzenie MEN i Sportu w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem
- ▶ Rozporządzenie MEN w sprawie zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym
- ▶ Rozporządzenie MEN w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach publicznych

Charakter prawny statutu szkoły

- ▶ Źródło prawa wewnątrznie obowiązującego (ale tzw. szkolna konstytucja)
- ▶ Relacja tego źródła do prawa powszechnie obowiązującego
- ▶ Prawo powszechnie obowiązujące określa założenia systemu edukacji, a każda konkretna szkoła może je wypełniać szczegółami (dowolność czy związanie?)

Statut:

- ▶ umożliwia realizację praw zagwarantowanych w aktach prawnych wyższego rzędu - nie niweczy ich!
- ▶ **wprowadza mechanizmy – narzędzia** mające pozwalać korzystać z praw zagwarantowanych w aktach prawnych wyższego rzędu
- ▶ uzupełnia prawa i jest swoistym narzędziem wychowawczym, pewną **mapą, busolą**

Pozaprawny charakter statutu:

Wyznacza standardy organizacyjne i jakościowe danej szkoły

Dokument budujący klimat i atmosferę szkoły

Powinien kształtować postanowienia, z których wynika, że szkoła jest miejscem przyjaznym, gdzie stawia się na takie wartości jak: relacje, zaufanie, autonomia

Istnieje jednak realne zagrożenie, że statut może stawać się źródłem ograniczeń praw i wolności uczniowskich oraz dokumentem legitymizującym nieprawidłowości, co powoduje, że dana szkoła (ale również szkoła jako instytucja) oceniana jest jako miejsce, w którym dominuje presja, strach, poczucie niemocy, przemoc, niesprawiedliwość

Elementy obligatoryjne statutu szkoły

- art. 98 i 99 prawa oświatowego

art. 98 ust. 1 pkt 17

(statut zawiera „w szczególności”)

prawa i obowiązki uczniów, w tym przypadki, w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów szkoły, a także tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia

.... ocenianie

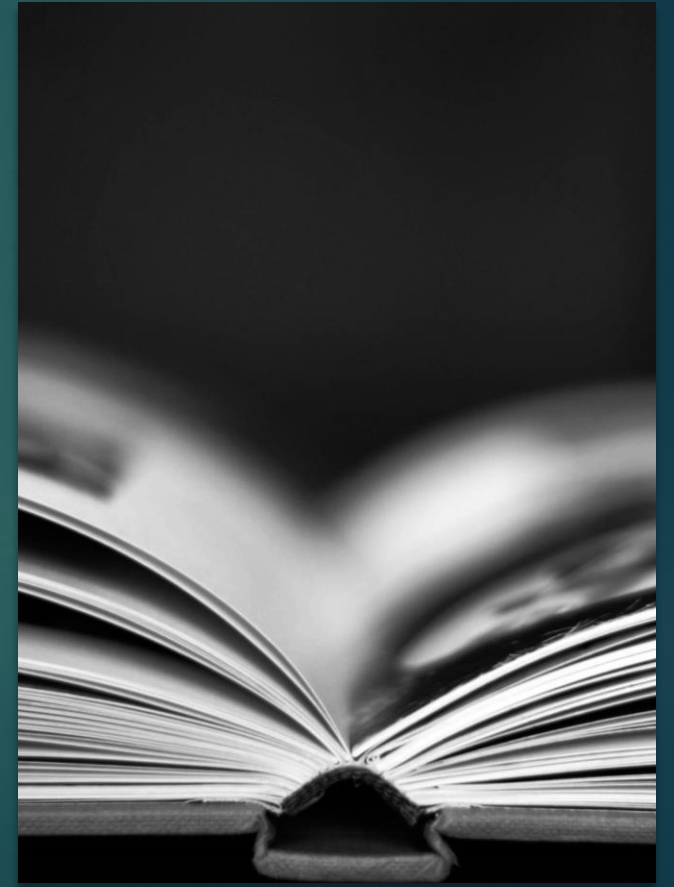
art. 99

Obowiązki ucznia określa się w statucie szkoły z uwzględnieniem obowiązków w zakresie:

- 1) właściwego zachowania podczas zajęć edukacyjnych;
- 2) usprawiedliwiania, w określonym terminie i formie, nieobecności na zajęciach edukacyjnych, w tym formy usprawiedliwiania nieobecności przez osoby pełnoletnie;
- 3) przestrzegania zasad ubierania się uczniów na terenie szkoły lub noszenia na terenie szkoły jednolitego stroju - w przypadku, o którym mowa w art. 100;
- 4) przestrzegania warunków wnoszenia i korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły;
- 5) właściwego zachowania wobec nauczycieli i innych pracowników szkoły oraz pozostałych uczniów.

Zasady konstruowania katalogu praw w statutach

- ▶ skatalogowanie praw i obowiązków w jednym akcie (wyodrębnienie redakcyjne)
- ▶ prawa należy formułować jasno i zrozumiale (dla uczniów)
- ▶ prawa powinny być tak formułowane, aby mogły z nich wynikać określone roszczenia
- ▶ nie można mylić praw jednostki z uprawnieniami samorządu
- ▶ nie można mylić praw jednostki z zadaniami systemu edukacji
- ▶ najważniejsze prawa wynikają z katalogu praw podstawowych zawartych w Konstytucji i prawie międzynarodowym oraz prawie UE
- ▶ uporządkowanie katalogu praw według hierarchii / ważności
- ▶ unikanie tworzenia dodatkowych dokumentów, regulaminów, załączników
- ▶ katalog praw **musi zawierać prawa proceduralne**

Przepisy dotyczące praw uczniów powinny być precyzyjne, jasne i egzekwowalne – co to znaczy?

- ▶ należy unikać zwrotów ocennych, wartościujących, opiniujących (np.: „godny młodego Polaka”)
- ▶ należy unikać zwrotów nieostrych („być wzorem do naśladowania”)
- ▶ należy unikać zwrotów pozwalających na różną interpretację („wygląd godny ucznia”)
- ▶ przepisy statutu nie powinny powielać przepisów ustaw
- ▶ w statutach nie można modyfikować norm prawa powszechnie obowiązującego, zwłaszcza ich ograniczać!

Przykłady postanowień wadliwych – ogólnych, nieostrych, ocennych

"Uczeń ma obowiązek identyfikować się z kulturą europejską"

„Uczeń ma prawo do życzliwego, podmiotowego traktowania w procesie dydaktyczno – wychowawczym”

„Wygląd zewnętrzny, godny mienia ucznia”

„Obowiązek zachowania się w każdej sytuacji w sposób godny młodego Polaka”

„Stopień dobry otrzymuje uczeń, który posiada wiadomości i umiejętności średnio trudne do opanowania”

„Uczeń ma obowiązek nosić strój niepodważający powagi instytucji jaką jest szkoła”

„Uczeń powinien być wzorem do naśladowania”

Praktyka statutowa

Oparcie regulacji na nieobowiązujących przepisach, m.in.: rozporządzeniu w sprawie ramowych wytycznych statutów

Nieaudytowanie postanowień

Mylenie zadań systemu edukacji z prawami

Pomijanie praw

Przepisywanie praw z ustaw

Brak precyzyjnej regulacji proceduralnej

Niewyczerpujący katalog, niepoprawny

Wbrew zasadom techniki prawodawczej

Zastrzeżenie

- ▶ Statut nie może modyfikować, ograniczać, odbierać praw wskazanych w ustawach i innych źródłach prawa powszechnie obowiązującego
- ▶ byłoby to niezgodnie z art. 7 i 93 Konstytucji
- ▶ praktyka ograniczania czy modyfikowania praw podstawowych naraża szkołę na zarzut niekonstytucyjności i bezprawności postanowień statutu

Prawa ucznia

- prawo międzynarodowe i UE

- ▶ system Organizacji Narodów Zjednoczonych
- ▶ system Rady Europy
- ▶ system Unii Europejskiej

Prawa ucznia w ratyfikowanych umowach międzynarodowych:

1. Konwencja o prawach dziecka

2. Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

3. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

4. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych

5. Karta Praw Podstawowych

6. Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci

Odwołanie do standardów ochrony praw człowieka w prawie oświatowym:

Preambuła w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. prawo oświatowe:

Oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa; kieruje się zasadami zawartymi w [Konstytucji RP](#), a także wskazaniemi zawartymi w [Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka](#), [Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych](#) oraz [Konwencji Praw Dziecka](#). Nauczanie i wychowanie - respektując chrześcijański system wartości - za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Kształcenie i wychowanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości Ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.

Podstawa prawna do katalogowania praw ucznia w statucie:

- ▶ art. 98 ustawy ust. 17 ustawy prawo oświatowe
- ▶ uprzednio rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola i publicznych szkół oraz obecne rozporządzenie w sprawie publicznych placówek
- ▶ w przepisach ustawy w istocie mowa jest o określeniu obowiązków a nie praw

Prawa ucznia na poziomie ustaw oświatowych

- ▶ regulacja rozproszona / poziom regulacji
- ▶ brak zdefiniowania standardów
- ▶ brak posadowienia przepisów w jednej części ustawy

- ▶ np. art. 85 ustawy o systemie oświaty – przepis dot. samorządu uczniowskiego, w którym powołano podstawowe prawa ucznia ale wymieszano je z uprawnieniami samorządu i obowiązkami realizowanymi przez system edukacji
- ▶ pomimo nowelizacji ustawy przepis nie został doprecyzowany a nie można uznać, że stanowi on katalog praw uczniów, tym bardziej że do najważniejszych się nie odnosi (+ wnioski samorządu)

Art. 85 ust. 5 ustawy prawo oświatowe, mówi m.in. o:

Prawie do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami;

Prawie do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu;

Prawie do organizacji życia szkolnego, umożliwiającej zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań

Prawie do organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi w porozumieniu z dyrektorem

Aktualne standardy dot. praw człowieka / ucznia:

- ▶ Zmiany w wykładni w związku z „demokratyzowaniem” się szkoły
 - ▶ Uadekwatnianie praw za pomocą wykładni prokonstytucyjnej i prokonwencyjnej (np. art. 44e ust 2 USO)
 - ▶ Słuchanie uczniów - aduptyzm to przejaw dyskryminacji
 - ▶ Autonomia ucznia – wielopłaszczyznowa zmiana standardów
 - ▶ Niekonstytucyjność niektórych nowych regulacji, np. ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich
-
- ▶ redakcja postanowień w sposób zrozumiały
 - ▶ możliwość wyprowadzenia z postanowień jasnych roszczeń (mieć prawo to znaczy móc rościć)
 - ▶ co do obowiązków – konieczność sformułowania ich w sposób zrozumiały i w taki sposób aby istniała możliwość ich egzekucji
 - ▶ postanowienia nie mogą być pustymi deklaracjami

Zasadnicze prawa ucznia

- konieczność regulacji (dlaczego?)

- ▶ Prawo do informacji
- ▶ Prawo do nauki
- ▶ Wolność / swoboda wypowiedzi
- ▶ Wolność myśli, sumienia i wyznania
- ▶ Wolność od poniżającego traktowania i karania
- ▶ Prawo do prywatności
- ▶ Prawo do zgromadzeń
- ▶ Prawa proceduralne

Inne prawa ucznia:

- ▶ Prawo do ochrony własności
- ▶ Prawo do sprawiedliwej oceny
- ▶ Prawo do jasnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu
- ▶ Prawo do dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb i rozwoju
- ▶ Prawo do godności
- ▶ Prawo do równego traktowania wobec prawa szkolnego

Uwaga

O prawach ucznia należy mówić w kontekście podstawowych praw człowieka z uwzględnieniem specyfiki relacji uczeń – nauczyciel, władze szkolne

art. 26 ust. 2 Konwencji o prawach dziecka stanowi, że:

„Państwa - Strony będą podejmowały wszelkie właściwe środki zapewniające aby **dyscyplina szkolna** była stosowana w sposób zgodny z ludzką godnością dziecka i niniejszą Konwencją”

Prawa

Podstawowe

Dodatkowe

wynikające z funkcji opiekuńczych,
wychowawczych i dydaktycznych
szkoły, regulowanych odrębnymi
przepisami oświatowymi lub
wynikające z uregulowań
wewnątrzszkolnych

Prawa / uprawnienia

Prawa podstawowe

Uprawnienia związane np. z

- zasadami oceniania
- zasadami klasyfikowania
- zasadami zdawania egzaminów,
- zasadami przyznawania pomocy materialnej.

Przykład dobrze skonstruowanego ogólnego katalogu praw:

1. Uczeń ma prawo do wolności, godności, szacunku, nietykalności osobistej.
2. Uczeń ma prawo do wolności od przemocy fizycznej i psychicznej.
3. Uczeń ma prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania oraz wyrażania własnych poglądów.
4. Uczeń ma prawo do pobierania w Szkole dogłębnej i rzetelnej wiedzy.
5. Uczeń ma prawo do korzystania z pomocy Szkoły w samokształceniu i w zdobywaniu nadprogramowej wiedzy.
6. Uczeń ma prawo do uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, wspierających jego rozwój. Udział w nich nie może być obowiązkowy.
7. Uczeń ma prawo do głoszenia swoich poglądów na lekcjach i zajęciach pozalekcyjnych zgodnie z zasadami prowadzenia dyskusji i jeśli nie narusza praw innych.
8. Wiedza, umiejętności i praca ucznia powinny być sprawiedliwie ocenione zgodnie z obowiązującymi zasadami.
9. Uczeń ma prawo wykorzystać w pełni na wypoczynek przerwy międzylekcyjne, przerwy świąteczne, ferie, dni wolne od zajęć dydaktyczno-wychowawczych.
10. Uczeń ma prawo reprezentować Szkołę w konkursach, przeglądach, zawodach i innych imprezach, zgodnie ze swoimi możliwościami.
11. Uczeń ma prawo do uczestnictwa w wycieczkach, wyjściach edukacyjnych i kulturalnych w wymiarze pięciu dni nauki szkolnej w semestrze.
12. Uczniowie mają prawo do tworzenia samorządu w sposób demokratyczny.
13. Uczeń ma prawo do zgłoszenia ustnej lub pisemnej skargi w przypadku naruszenia jego praw. Skarga może być skierowana do wychowawcy klasy, psychologa, pedagoga lub dyrektora Szkoły.

Przykład prawa proceduralnego:

Dyrektor szkoły niezwłocznie podejmuje niezbędne działania w przypadku powzięcia informacji o naruszeniu praw uczniów, a w szczególności:

- 1) przeprowadza postępowanie wyjaśniające, które ma na celu w m. in. ustalenie podmiotów odpowiedzialnych za naruszenie oraz przyczyny i skutki tego naruszenia;
- 2) zapewnia wsparcie uczniowi, którego prawa zostały naruszone;
- 3) dąży do wyeliminowania skutków naruszenia.

Każdy uczeń, którego prawo zostało naruszone, ma prawo złożyć skargę do dyrektora szkoły. Jeśli naruszenia prawa dopuścił się dyrektor szkoły, przysługuje prawo złożenia skargi do rady szkoły / rady wychowawców.

Organ rozpatrujący skargę zobowiązany jest do jej rzetelnego rozpatrzenia w możliwie najkrótszym terminie, jednak nie dłuższym niż 14 dni. Jeśli dotrzymanie tego terminu nie jest możliwe z powodów wynikających ze stopnia złożoności sprawy lub okoliczności niezależnych od organu, organ może wydłużyć termin do rozpatrzenia sprawy, informując o tym składającego skargę oraz podając powód wydłużenia terminu.

Organ rozpatrujący skargę zobowiązany jest dołożyć wszelkich starań, aby strona składająca skargę nie poniosła negatywnych konsekwencji związanych ze złożeniem skargi, w szczególności zapewnić, aby fakt złożenia skargi nie został ujawniony bez zgody skarżącego oraz zapewnić stronie skarżącej anonimowość, chyba że ujawnienie tożsamości skarżącego jest niezbędnie konieczne do rozpatrzenia skargi i wyeliminowania naruszeń praw ucznia.

Zagadnienia problematyczne:

- ▶ Prawa uczniów pełnoletnich
- ▶ Ocenianie
- ▶ Wygląd uczniów
- ▶ Korzystanie z telefonów komórkowych

Prawa uczniów pełnoletnich

- ▶ Prawnie nie ma problemu, praktycznie jest
- ▶ Wymyślona instytucja osoby nie w pełni samodzielnej

Problemy zw. z:

- ▶ usprawiedliwianiem nieobecności
- ▶ zwalnianiem się z zajęć
- ▶ decydowaniem o uczęszczaniu na lekcje np. religii, wychowania w rodzinie
- ▶ decydowaniem o wyjeździe na wycieczkę
- ▶ zastrzeżeniem dostępu do ocen wobec rodziców
- ▶ opuszczaniem terenu szkoły w trakcie przerw między zajęciami

Co przemawia za respektowaniem praw uczniów pełnoletnich

- ▶ Pełna zdolność do czynności prawnych - art. 11 KC
- ▶ Wygaśnięcie władzy rodzicielskiej – art. 92 KRiO
- ▶ Brak przedstawicielstwa ustawowego – art. 98 § 1 KRiO

- ▶ Czy nauczyciel sprawuje pieczę nad uczniem pełnoletnim?
- ▶ Ochrona życia prywatnego na gruncie art. 47 Konstytucji i art. 8 EKPCz

Prawo do prywatności

Rozumiane jako prawo do ochrony wszelkich informacji dotyczących ucznia – ocen, opinii, sytuacji zdrowotnej, rodzinnej, korespondencji, chyba, że nauczyciel uzyskał zgodę ucznia i jego rodziców na upublicznienie informacji.

Prawo do prywatności

– standardy konwencyjne

- ▶ art. 8 Europejskiej Konwencji
- ▶ art. 16 Konwencji o prawach dziecka

(„żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację. Dziecko ma prawo do ochrony prawnej przeciwko tego rodzaju ingerencji lub zamachom”)

- ▶ art. 47 Konstytucji

(„każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym”)

Ocenianie

- ▶ Postanowienia bezprawne, pozaprawne, prawotwórcze (ocena celująca) – kontekst art. 44b ust. 3 uso- osiągnięcia uczniów w ramach podstawy programowej
- ▶ Ocena z zachowania uzależniana od ocen klasyfikacyjnych – art. 44f ust. 8 uso
- ▶ Średnia ważona w statutach a art. 44 b ust. 6 pkt 1 uso – nauczyciel formułuje niezbędne wymagania edukacyjne konieczne do uzyskania oceny
- ▶ Ocenianie wymagań edukacyjnych a brak podręczników, wyniki próbnych matur
- ▶ Karne kartkówki
- ▶ Zapozdawanie uczniów z pracami

Prawo do „sprawiedliwej” oceny:

- ▶ Art. 44 b ust. 3 ustawy o systemie oświaty

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli **poziomu i postępów** w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do:

- 1) wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego lub efektów kształcenia i kryteriów weryfikacji w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania;
- 2) wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania - w przypadku dodatkowych zajęć edukacyjnych.

- prawo do sprawiedliwej oceny,
- do jasnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu,
- prawo do dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb i rozwoju,
- prawo do równego traktowania wobec prawa szkolnego

Prawo do sprawiedliwej oceny

Przykład nieprawidłowości:

Wprowadzenie do statutu zapisów dotyczących wiedzy wykraczającej poza podstawę programową – zakaz rozszerzania definicji oceniania – osoba ucząca się może być oceniana jedynie w zakresie wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej bądź programie nauczania. Nie jest dopuszczalne warunkowanie oceny udziałem w konkursach, zawodach czy olimpiadach.

Przykład wadliwego postanowienia statutu:

„Stopień celujący otrzymuje uczeń, który posiadał wiedzę i umiejętności znacznie wykraczające poza podstawę programową z poszczególnych zajęć edukacyjnych, samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia, osiąga sukcesy w konkursach przedmiotowych, korzysta z wielu dodatkowych źródeł informacji, wykazuje się bardzo aktywną postawą na zajęciach edukacyjnych”

„1) Stopień celujący – oznacza, że osiągnięcia ucznia wyraźnie wykraczają poza wymagania edukacyjne, wynikające z realizowanego przez nauczyciela programu nauczania, 2) stopień bardzo dobry – oznacza, że uczeń całkowicie spełnia wymagania edukacyjne”

Ocenianie

Stosowanie średniej arytmetycznej, średniej ważonej przy ustalaniu oceny śródrocznej lub rocznej jest sprzeczne z przepisami i standardami.

Uczenie się to **proces**, a ocenianie jest rozpoznawaniem postępów w uczeniu się. Wszystkie oceny powinny być względem siebie równoważne.

Średnia ważona wyciągnięta ze stopni zdobytych przez osobę uczącą się w ciągu roku nie może być wyznacznikiem dla ustalenia oceny końcowej / rocznej.

W przepisach mowa jest o procesie, a nie o uśrednionych wynikach.

§ 10 Rozp. Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, zgodnie z którym śródroczna i roczna opisowa ocena klasyfikacyjna uwzględnia poziom i postępy w opanowaniu przez osobę uczącą się wiadomości i umiejętności w stosunku do odpowiednich wymagań i efektów kształcenia dla danego etapu edukacyjnego oraz wskazuje potrzeby rozwojowe i edukacyjne ucznia związane z przewyciężaniem trudności w nauce lub rozwijaniem uzdolnień.

Ocenianie

– na czym powinno polegać:

na ocenie stopnia opanowania przez ucznia wiadomości i umiejętności określonych w wymaganiach edukacyjnych opisanych w podstawie programowej i wynikających z niej programów nauczania

skala ocen jest skalą porządkową

nie należy na skali dokonywać operacji matematycznych

ocenianie szkolne ma co do zasady pełnić rolę służebną wobec procesu uczenia się, ma informować, motywować i wspierać ten proces.

Przykłady wadliwych postanowień:

„Średniej ważonej przyporządkowuje się następujące oceny półroczne i roczne: 1) na ocenę dopuszczającą – co najmniej średnia 1,6; 2) na ocenę dostateczną – co najmniej średnia 2,6; 3) na ocenę dobrą – co najmniej średnia 3,6; 4) na ocenę bardzo dobrą – co najmniej średnia 4,6; 5) na ocenę celującą – co najmniej średnia 5,4.”

„Na podstawie ocen uzyskanych przez ucznia w I okresie nauczyciel wystawia ocenę śródroczną jako średnią ważoną ocen cząstkowych. Podstawą do wystawienia oceny rocznej jest średnia ważona ocen cząstkowych uzyskanych przez ucznia w II okresie oraz oceny za I okres z wagą 6”.

„Klasyfikacyjna ocena śródroczna i roczna z przedmiotów nauczania wynika z obliczenia średniej ważonej ocen uzyskanych w ciągu I lub II półrocza. Przy obliczaniu średniej ważonej z zajęć edukacyjnych bierze się pod uwagę wszystkie uzyskane przez ucznia oceny bieżące”

Ocenianie

- ▶ Art. 44 b ust. 1 ustawy o systemie oświaty
- ▶ Art. 44 b ust. 6 i 10 ustawy o systemie oświaty
- ▶ Art. 44 b ust. 10 ustawy o systemie oświaty
- ▶ plus przepisy w rozdziale 3a ustawy o systemie oświaty

Ocenianie c.d.

- ▶ Osoba ucząca się w szkole podlega ocenianiu w zakresie osiągnięć edukacyjnych i zachowania
- ▶ Pojawia się pytanie o zasadność stawiania ocen niedostatecznych za np.:
 - brak zeszytu
 - brak pracy domowej, przyborów szkolnych
 - sumowanie kilku minusów lub nieprzygotowań.
- ▶ Nie można oceniać za egzaminy próbne - one nie są obowiązkowe dla szkół, osób uczących się i co do zasady nie stanowią oceniania wewnątrzszkolnego. Te próbne egzaminy mają cel diagnostyczny i nie są formą sprawdzania postępów realizacji podstawy programowej
- ▶ Problem poprawiania ocen

Wygląd uczniów

- ▶ art. 99 upo mówi o zasadach ubierania się (poprzednio w rozp. dot. ramowych statutów było „dbanie o schludny wygląd”)
- ▶ Ograniczenie wolności, na poziomie statutu
- ▶ art. 31 ust 3 Konstytucji - tylko ustawa

Ingerowanie w wygląd ucznia/ uczennicy

- ▶ Art. 100 ust. 6 ustawy prawo oświatowe – statut szkoły określa **zasady ubierania** się osób uczących się na terenie szkoły
- ▶ Przepis ten przyznaje szkołom kompetencje jedynie do regulowania zasad ubierania się a nie szeroko pojętego wyglądu uczniów
- ▶ Pojawia się zatem pytanie o takie kwestie jak: makijaż, włosy, paznokcie, czy tatuaże.

Postulaty co do regulacji:

konieczność unikania zwrotów i słów ocennych: „skromny, schludny, ekstrawagancki, odpowiednio spięte włosy”

nie można wprowadzać postanowień naruszających wolność wyznania i sumienia lub różnicujących sytuację osób uczących się ze względu na płeć

Standardy dotyczące ingerencji w wygląd

- ▶ Art. 30 i 54 Konstytucji
- ▶ Art. 9 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
- ▶ Art. 12,13, 16, 28 i 29 Konwencji o prawach dziecka

Państwa-Strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych własnych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, **stosownie do wieku oraz dojrzałość dziecka**.

Dziecko będzie miało prawo do swobodnej wypowiedzi; prawo to ma zawierać swobodę poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei wszelkiego rodzaju, bez względu na granice, w formie ustnej, pisemnej bądź za pomocą druku, w formie artystycznej lub z wykorzystaniem każdego innego środka przekazu według wyboru dziecka.

Żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację.

Przykłady wadliwych postanowień:

- ▶ „Ubrania i ozdoby nie mogą propagować treści zabronionych prawem, faszystowskich, nazistowskich, promujących nagości, mniejszości seksualne, obrażające godność człowieka”
- ▶ „Elementy dekoracyjne nie mogą mieć agresywnych akcentów oraz symboli sprzecznych z Konstytucją RP, godzących w zasady moralności i etyki. Przez schludny wygląd rozumie się: zachowanie higieny osobistej, noszenie fryzury, której kształt i kolor mają charakter naturalny (dla człowieka), ewentualny delikatny makijaż i manicure”
- ▶ „Noszenie drobnej biżuterii”

Prawo do informacji

Rozumienie prawa do informacji:

- ▶ dostępność wiedzy o prawach i uprawnieniach oraz o procedurach dochodzenia swoich praw (art. 42 Konwencji o prawach dziecka)
- ▶ możliwość otrzymania w toku edukacji informacji z różnych źródeł, opartych na różnych systemach moralnych i koncepcjach filozoficznych, opartych na aktualnym stanie wiedzy
- ▶ prawo do znajomości programów nauczania, zasad oceniania
- ▶ prawo do informacji o decyzjach podejmowanych w sprawie ucznia
- ▶ prawo dostępu do informacji na temat życia szkolnego

Rekomendacje Rady Europy z 1996 r w sprawie europejskiej strategii na rzecz dzieci

Państwa powinny podjąć działania polegające na promowaniu Konwencji, wprowadzanie edukacji w zakresie praw i odpowiedzialności

Dzieci powinny być też informowane o środkach jakie przysługują im w przypadku naruszenia ich fundamentalnych praw

Prawo do informacji

– standardy międzynarodowe:

- ▶ **art. 10 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności** (...Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe...)
- ▶ **art. 17 Konwencji o prawach dziecka w zw. z art. 13, 14 i 15** (Państwa-Strony uznają ważną rolę spełnianą przez środki masowego przekazu i zapewnią, aby dziecko miało dostęp do informacji oraz materiałów pochodzących z różnorodnych źródeł krajowych i międzynarodowych, szczególnie do tych, które mają na uwadze jego dobro w wymiarze społecznym, duchowym i moralnym oraz jego zdrowie fizyczne i psychiczne)
- ▶ **art. 42 Konwencji o prawach dziecka oraz rekomendacja Rady Europy z 1996 r w sprawie europejskiej strategii na rzecz dzieci** (Państwa-Strony zobowiązują się do szerzenia informacji o zasadach i postanowieniach niniejszej konwencji zarówno wśród dorosłych, jak i dzieci, wykorzystując do tego celu będące w ich dyspozycji środki)
- ▶ **preambuła Europejskiej konwencji o wykonywaniu praw dzieci plus art. 2 pkt d, art. 3** (Dziecko, uznane według prawa wewnętrznego za mające wystarczające rozeznanie, w dotyczącym go postępowaniu przed organem sądowym powinno mieć przyznane i samo może żądać przyznania następujących praw: a) do otrzymywania wszystkich istotnych informacji; b) do pytania go o zdanie i do wyrażania swojego stanowiska; c) do bycia informowanym o ewentualnych skutkach jego stanowiska oraz o ewentualnych skutkach każdej decyzji).
- ▶ Ograniczenia praw – art. 10 ust. 2 Europejskiej konwencji, art. 17 w zw. z art. 13 Konwencji o prawach dziecka

Prawo do informacji - regulacja ustawowa

art. 85 ust. 5 ustawy o systemie oświaty

- prawo do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami;
- prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu

Ograniczenia prawa do informacji

Związane z:

- poszanowaniem praw i reputacji innych osób
- ochroną bezpieczeństwa narodowego i porządku publicznego
- ochroną zdrowia czy moralności społecznej

Najczęstsze błędy w postanowieniach statutów

- ▶ brak jasności postanowień
- ▶ niewyczerpująca konstrukcja uprawnień
- ▶ brak postanowień dot. prawa do znajomości praw proceduralnych (odwołanie)
- ▶ brak regulacji dotyczącej prawa do uzyskiwania niezależnej od ideologii i światopoglądu nauczyciela informacji z różnych źródeł opartej na aktualnym stanie wiedzy naukowej

Prawo do informacji o organach chroniących prawa ucznia

- ▶ Rzecznik Praw Obywatelskich
- ▶ Rzecznik Praw Dziecka
- ▶ Rzecznik Praw Uczniowskich (W)
- ▶ Zespół ds. wspierania działań podejmowanych na rzecz uczniów (W)
- ▶ Fundacje, Stowarzyszenia
- ▶ Prawo do sądu, dwuinstancyjności postępowania

- ▶ Instytucja rzecznika praw ucznia w szkole
- ▶ Instytucja mediacji

Np.: Warszawski Rzecznik Praw Uczniowskich

- informowanie o prawach przysługujących uczniom poprzez publikowanie tematycznych treści w informatorach, na stronie internetowej i mediach społecznościowych, we współpracy z Biurem Edukacji Urzędu m.st. Warszawy i Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st. Warszawy;
- rekomendowanie ścieżek postępowania w przypadkach naruszania praw uczniowskich oraz przejawów dyskryminacji, w tym inicjowanie opracowań analiz prawnych we współpracy z Biurem Prawnym Urzędu m.st. Warszawy;
- współpraca z dyrektorami i nauczycielami szkół i placówek oświatowych oraz samorządami uczniowskimi i radami rodziców, a także z wydziałami ds. oświaty w dzielnicach, w tym wsparcie przy opracowywaniu w statutach szkolnych zapisów chroniących prawa ucznia;
- współpraca z Młodzieżową Radą m.st. Warszawy i młodzieżowymi radami dzielnic;
- kierowanie wniosków i rekomendacji do Prezydenta m.st. Warszawy i Warszawskiej Rady Edukacyjnej;
- podejmowanie współpracy z rzecznikami praw ucznia w szkołach prowadzonych przez m.st. Warszawę i rzecznikami powołanymi w innych samorządach terytorialnych, z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz młodzieży oraz partnerami zagranicznymi;
- wzmacnianie podstaw funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, w tym promowanie postaw demokratycznych, partycypacji społecznej, zasad równości i przeciwdziałania dyskryminacji;

Prawo do nauki

Rozumiane jako stworzenie warunków dla każdego do bezpłatnej nauki.

Prawo to polega na:

- odpowiednim zorganizowaniu nauki,
- zapewnieniu sieci szkół,
- nauczycieli,
- nauczania w określonym czasie i warunkach.

W statutach bardzo często formułowane jako prawo do

„właściwie zorganizowanego procesu kształcenia, zgodnie z zasadami higieny pracy umysłowej”

- co z organizowaniem nauki na „drugą zmianę” albo kwestiami technicznymi związanymi z długim dojazdem do szkoły.

Prawo do nauki

– standardy konwencyjne

- ▶ **Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności - Protokół dodatkowy nr 1, art. 2** („Nikt nie może być pozbawiony prawa do nauki. Wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, Państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniami religijnymi i filozoficznymi”).
- ▶ **art. 28 Konwencji o prawach dziecka** (Państwa-Strony uznają prawo dziecka do nauki i celu stopniowego realizowania tego prawa na zasadzie równych szans...)

Prawo do nauki w orzecznictwie ETPCz

- ▶ Wyrok Yanasik vs. Turcja,
- ▶ Wyrok Kiildsen, Busk, Madsen i Pedersen vs. Dania

Wiedza zawarta w programach nauczania powinna być przekazywana w sposób **obiektywny, krytyczny i pluralistyczny**. Proces kształcenia nie może realizować celu polegającego na indoktrynacji oznaczającej brak poszanowania przekonań religijnych i filozoficznych rodziców. Jest to granica, której nie wolno przekraczać.

Prawidłowe regulacje statutowe:

- ▶ „Prawo do zdobywania dogłębnej i rzetelnej wiedzy”
- ▶ „Prawo do przejawiania własnej aktywności w zdobywaniu wiedzy i umiejętności”
- ▶ “Uczeń ma prawo do korzystania z pomocy Szkoły w samokształceniu i w zdobywaniu nadprogramowej wiedzy”
- ▶ „Uczeń ma prawo do uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, wspierających jego rozwój. Udział w nich nie może być obowiązkowy”

Wolność wypowiedzi

Rozumiana jako:

- możliwość wypowiedzania się zgodnie z własnym światopoglądem,
- prawo do jawnej wypowiedzi,
- możliwość wypowiedzania opinii na temat programów i metod nauczania oraz spraw ważnych w życiu szkoły, klasy czy samorządu,
- możliwość wyrażania opinii, przedstawiania stanowiska we własnej sprawie,
- prawo do jawnego wyrażania własnych opinii dotyczących życia szkoły, nie może to jednak uwłaczać niczyjej godności osobistej,
- prawo do głoszenia swoich poglądów, jeżeli nie narusza to dobra innych osób.

Wolność wypowiedzi nie może:

- naruszać dóbr innych osób,
- godności osobistej innej osoby
- zakłócać porządku
- naruszać moralności

I związana jest z:

- wiekiem,
- dojrzałością dziecka oraz
- jego zdolnościami do kształtowania swych poglądów

Ograniczenia:

Wolność wypowiedzi

– standardy konwencyjne

- ▶ art. 10 Europejskiej Konwencji

- ▶ art. 10 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych

(„każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii...prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe”)

- ▶ art. 13 Konwencji o prawach dziecka

(„prawo do informacji... i swobodnej wypowiedzi w formie ustnej, pisemnej bądź za pomocą druku, w formie artystycznej lub z wykorzystaniem każdego innego środka przekazu według wyboru dziecka”)

- ▶ art. 72 ust. 3 Konstytucji

(„w toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wystuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka”)

Wolność myśli, sumienia i wyznania

Rozumiana jako możliwość uzewnętrzniania przekonań religijnych i światopoglądowych.

Równe traktowanie niezależnie od wyznawanej religii i światopoglądu.

Tolerancja wobec mniejszości religijnej, kulturowej, etnicznej.

Bardzo istotna wolność – rekomendacja do wpisywania tego prawa do statutów przede wszystkim w celach edukacyjnych, w celu zrozumienia tej swobody przez uczniów.

Wolność myśli sumienia i wyznania

- standardy konwencyjne

- ▶ art. 9 Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

(„każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania”)

- ▶ art. 2 – protokołu dodatkowego do Europejskiej Konwencji

(„państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia jego wychowania zgodnie z ich własnymi przekonaniami religijnymi i filozoficznymi”)

- ▶ art. 18 ust. 4 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i i Politycznych

- ▶ art. 14 Konwencji o prawach dziecka

(„państwa będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania... będą respektowały prawa i obowiązki rodziców... odnośnie do ukierunkowania dziecka w korzystaniu z jego prawa”)

- ▶ art. 48 Konstytucji RP

(„rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania”)

- ▶ art. 53 Konstytucji RP

Wolność od poniżającego traktowania i karania

Rozumiana jako zakaz stosowania jakichkolwiek form przemocy fizycznej –
gwarancja nietykalności cielesnej.

Poszanowanie godności ucznia - zakaz obrażania, poniżania, wyśmiewania,
stosowania presji psychicznej.

Prawo do zapewnienia dyskrecji w sprawach osobistych, rodzinnych i koleżeńskich

Prawo do ochrony przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej
oraz ochrony i poszanowania godności i nietykalności osobistej.

Standardy konwencyjne

- ▶ Zakaz absolutny
- ▶ art. 7 Międzynarodowego Paktu
- ▶ art. 3 Konwencji o ochronie praw i wolności
- ▶ art. 19 Konwencji o prawach dziecka

(„państwa będą podejmowały wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodziców, opiekuna prawnego lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem”)

- ▶ art. 37 i 39 Konwencji o prawach dziecka

(„państwa winny podejmować wszelkie właściwe środki dla zapewnienia, aby dyscyplina szkolna była stosowana w sposób zgodny z ludzką godnością dziecka i postanowieniami konwencji”)

- ▶ art. 28 ust. 2 Konwencji o prawach dziecka
- ▶ art. 40 Konstytucji

Naruszanie prawa do prywatności w kontekście własności

- ▶ Ochrona własności - art. 64 ust. 3 Konstytucji
ale
- ▶ art. 99 pkt 4 prawa oświatowego
- ▶ Pytanie, czy ten przepis daje kompetencje do wprowadzenia możliwości pozbawienia osób uczących się ich własności – najczęściej chodzi o telefony komórkowe
- ▶ za niestosowanie się do zasad wynikających ze statutu, szkoła może stosować kary ale nie może nawet chwilowo pozbawić posiadania

Telefon

- ▶ Problematyka technologii informacyjnych i komunikacyjnych
- ▶ Wykorzystywanie TIK
 - platformy, aplikacje do nauki języków: Memorise, Dulingo
 - aplikacje do nauki historii sztuki: Google Arts & Culture
 - ćwiczenia rysunku: Autodesk SketchBook.
 - aplikacje do nauki matematyki: Photomath, Microsoft Math Solver, Geometria
 - aplikacje do samodzielnej nauki: Epodręczniki.pl, wolnelektury.pl, Pan Belfer, math.edu.pl

Zagrożenia

- ▶ nagrywanie i rozpowszechnianie
- ▶ zjawisko cyberprzemocy, *happy slapping*
- ▶ zakaz korzystania w celach komunikacyjnych

Obowiązek dotyczący przestrzegania warunków wnoszenia i korzystania z telefonów komórkowych

warunki muszą być ustalone, np. kontrakt używania telefonu – później recypowanie do Statutu

całkowity zakaz jest bezprawny i nieegzekwowalny

pudełko, depozyty – dopuszczalne ale szkoła odpowiada za sprzęt

zabieranie – niedozwolone (sprzeczne z art. 22 kc i art. 140 kc)

Prawa proceduralne

Rozumiane jako:

- prawo dochodzenia swoich praw (możliwość obrony),
- jasne procedury odwołania się od decyzji nauczyciela, dyrektora czy rady pedagogicznej oraz
- prawo do sprawiedliwego sądu.

Prawo do złożenia odwołania lub skargi.

Procedura rozpoznania odwołania, skargi.

Procedura niezależna i transparentna.

- ▶ Odwołanie do dyrektora – budzi poważne wątpliwości
- ▶ Znajomość procedur odwoławczych związanych ze skargą na decyzję dyrektora do WSA, pomoc instytucjonalna.

Prawa proceduralne - standardy

- ▶ art. 13 Europejskiej konwencji

Każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.

Instytucja rzecznika praw ucznia:

Kadencyjność, wybór, odwołanie

Zadania:

- zapoznanie społeczności uczniowskiej z prawami i obowiązkami uczniów oraz prawami dziecka
- propagowanie praw uczniów i praw dziecka wśród pracowników szkoły
- reprezentowanie interesów uczniów na zebraniach rady pedagogicznej
- pomoc w rozstrzyganiu konfliktów między uczniami oraz uczniami i pracownikami szkoły
- pełnienie funkcji doradczej dla uczniów w sprawach związanych z prawami ucznia i prawami dziecka
- współpraca z samorządem uczniowskim w zakresie upowszechniania praw i obowiązków
- współpraca z dyrekcją szkoły, nauczycielami, pedagogami i psychologami w sprawach związanych z przestrzeganiem praw ucznia
- interweniowanie w przypadku naruszenia praw ucznia
- przeciwdziałanie przemocy w szkole
- przyjmowanie skarg i wniosków na temat naruszeń praw uczniów i podjęcie stosownej interwencji
- włączanie uczniów do rozstrzygania codziennych problemów szkolnych

Inne prawa

- ▶ Prawo do składania egzaminów sprawdzających i klasyfikacyjnych
- ▶ Prawo do ubiegania się o promocję warunkową
- ▶ Prawo do uzyskania zwolnienia z wychowania fizycznego
- ▶ Prawo do uzyskania pomocy materialnej
- ▶ Prawo do korzystania z poradnictwa psychologicznego

Obowiązki

- ▶ Katalog rozbudowany
- ▶ Wymagania szkoły wobec ucznia
- ▶ Duży stopień ogólności np.:
 - uczeń ma obowiązek ujawniać postawy patriotyczne
 - ma obowiązek identyfikować się z kulturą europejską
 - ma obowiązek dostrzegać znaczenie rodziny w swoim życiu i życiu społeczeństw
 - ma obowiązek zachowania się w każdej sytuacji w sposób godny młodego Polaka
 - ma obowiązek znajomości wszystkich przepisów prawa w tym bhp
 - ma obowiązek okazywać szacunek poprzez społecznie akceptowalne formy

Zasady konstruowania obowiązków

powinny być formułowane ogólnie, ale nie abstrakcyjnie

w sposób krótki i zrozumiały

szczegóły powinny wynikać np. z zarządzeń

powinny być konkretne i egzekwowalne

Czy szkoła może dowolnie kształtować obowiązki uczniów?

- ▶ Tylko to, co niezbędne i co służy realizacji celów i zadań szkoły
- ▶ To, co funkcjonalnie związane z byciem uczniem
- ▶ Nie można naruszać prawa powszechnie obowiązującego

Przykłady ograniczeń praw ucznia

- ▶ Grożenie konsekwencjami za udział w strajkach – obniżenie ocen, wydalenie ze szkoły, uwagi
- ▶ Zakazywanie manifestowania swoich poglądów
- ▶ Pozyskiwanie informacji o udziale uczniów w protestach i grożenie konsekwencjami
- ▶ Zakaz udostępniania prac pisemnych osób uczących się
- ▶ Posługiwanie się nieaktualnym terminem ocena cząstkowa, a nie ocena bieżąca

Jak działać?

- ▶ Informowanie o regulacjach statutowych
- ▶ Upowszechnianie wiedzy o prawach i wolnościach
- ▶ Udział w programach
- ▶ Jak czytać i wyklądać prawo?
- ▶ Zapoznawanie z prawami
- ▶ Jak funkcjonuje prawo, jaka jest jego hierarchia ?
- ▶ Informacja o prawach procesowych
- ▶ Wsparcie instytucjonalne
- ▶ Zmiana myślenia – implementacja praw dzieci nie stanowi zagrożenia dla autonomii rodziny, autorytetu rodziców czy wychowawców

Powszechne problemy

telefony komórkowe

strój, wygląd

oceny

usprawiedliwianie

adulteryzm

Źródła:

- ▶ E. Czyż, Prawa ucznia w szkole. Raport z badań, Helsińska Fundacja Praw Człowieka
- ▶ E. Czyż, Prawa i obowiązki ucznia w statutach szkolnych, Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, Vol. 16 Nr 2 (2017)
- ▶ E. Jarosz, O potrzebie demokratyzowania polskiej szkoły. Czas na krok następny – podmiotowość i współudział dzieci w edukacji, Studia edukacyjne nr 29/2013
- ▶ B. Śliwerski, Prawa uczniów w szkołach jako społecznościach czynnego zaufania
- ▶ E. Jarosz, B. Dyrda, Szanować – słuchać – wspierać – chronić. Prawa dzieci w rodzinie, szkole, społeczeństwie, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
- ▶ Ł. Korzeniowski, Statut – konstytucja szkoły?
- ▶ R. Raszevska – Skątecka, Niepomijalność administracji publicznej w zakresie władztwa zakładowego – skreślenie z listy uczniów szkoły na kanwie orzecznictwa sądownoadministracyjnego,
- ▶ M. Pilich, Prawo oświatowe, Komentarz,
- ▶ M. Dyląg, Korzystanie z telefonów komórkowych w szkole. Zarządzanie szansami i zagrożeniami,
- ▶ Prawa ucznia w Polsce. Raport z badań. Stowarzyszenie Umarłych Statutów
- ▶ A. Dęboń, R. Strzała, Monitoring praw uczniowskich. W odniesieniu do zapisów statutów szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży. Raport 2022

Dziękuję za uwagę

adwokat Mariusz Godlewski

e-mail: mariusz.godlewski@adwokatura.pl

tel: 664 416 541